

DEL CAMP ELS FORMIGUERS

*Sæpe etiam steriles incendere profuit agros,
Ataque levem stipulam crepitantibus urere flammis :
Sive inde occultas vires, & pa'ula terras
Pinguia concipiunt; sive illis omne per ignem
Excoquitur vitium, atque exsudat inutilis humor;
Seu pluris calor ille vias & cæca relaxat
Spiramenta, novas veniat qua succus in herba;*

Geòrgiques.—Llibre primer.—VIRGILI.

L'Agricultura en nostre Camp experimenta una lenta i progressiva evolució. Es quelcom que sorprèn dels pagesos del Camp l'adaptació als nous avenços agrícols, puix sense Escola d'Agricultura, i sense càtedra ambulante que faci arribar fins als pobles, essencialment agrícols, les modernes orientacions de l'Agronomia, els agricultors, per la experiència, per la coacció econòmica, i fins per la comoditat, van substituint unes pràctiques per altres de millors. Es clar que aquest canvi s'opera amb lentitud, però, precisament per això, aquest canvi es més sòlid, menys exposat a un retrocés funest.

El pagès és, naturalment, desconfiat i acèrrim partidari de les pràctiques antigues. Mes, bo i intel·ligent observador, en quan veu quelcom que pot beneficiar-lo no deix de tenir-ho en compte. Observa i calcula i torna a observar, moltes vegades amb repetida insistència, no ja perquè necessiti més clariïcs, sinó perquè, mancat de mitjans per a procedir a l'adopció d'un nou sistema, guanya temps esperant la comprovació radical i absoluta de l'avenç.

Així hem vist com algunes operacions agrícoles han anat transformant-se, i fins alguna, com la dels formiguers, quasi ha desaparegut del nostre Camp.

Tothom que té afició o obligació al camp sap que, no molts anys endarrera, quan es

podava la vinya o s'esporgava l'olivera, amb les redoltes o amb la rama es feien feixos de cobrir; avui, pocs són els que pensen a l'hivern en preparar llenya per a cremar a l'estiu, degut a que la pràctica dels formiguers ha caigut en desús.

Es que algú ha dit a nostres pagesos que la milenària operació agrícola, que el Poeta llatí recomana en les seves immortals Geòrgiques, no era convenient en nostre Camp? No, certament, cap veu s'ha aixecat en el Camp contra els formiguers.

Quines han sigut, doncs, les causes, que aquesta operació que no fa molts anys tan es practicava, i que, durant els mesos de juliol i agost, era tan freqüent, que des d'un turó, al migdia, semblava que el nostre Camp ofs passat a foc, tals eren les fumarades que arreu es veien, s'hagi quasi abandonat?

Vàries són aquestes causes, a nostre modest entendre, que anem lleugerament a examinar.

En primer lloc, el desús en què han caigut els formiguers es deu al fals concepte que d'aquesta operació agrícola tenien i tenen els nostres pagesos. Creien, aquests, que els formiguers adobaven la terra. En part, naturalment, tenien raó. Les cendres de la llenya que s'hi crema contenen substàncies minerals utilíssimes als vegetals, substàncies que han integrat llur organisme

i que després de l'acció del foc tornen a la terra. El calor que en els formiguers es produeix, pot alterar en sentit beneficiós per a la nodrició vegetal els components de la terra? En quant a n'aquest punt, no tenim cap indici per a jutjar, puix la química de les altes temperatures està per fer; però, donats els actuals coneixements d'aquesta ciència, res ens permet entreveure que per l'acció del foc, les substàncies que no son assimilables, i que formen part del terreny, puguin convertir-se en assimilables.

Ben poc valor té, doncs, com adob un formiguer. Per això, com avui el comerç dels adobs s'ha desenrotllat tant, els agricultors prefereixen adquirir adobs minerals o orgànics a la construcció de formiguers.

Si seguim admetent aquest concepte incomplet de la valor del formiguer, ens trobarem amb que, havent augmentat en pocs anys el doble el jornal d'un pagès (2'50 i 3 ptes. en 1913 i 6 i 7 ptes. avui), el cost d'aquesta operació agrícola és superior al cost de la fertilització de les terres per qualsevol dels procediments que avui estan a mà dels agricultors. Aquest aspecte econòmic és primordial en la qüestió que estem analitzant.

Per altra part, els formiguers, es feien en nostre Camp en quantitat molt gran. i per ésser feina fàcil de controlar, generalment, es donaven a preu fet, ço que vol dir que hi havia preufetaires quasi especialitzats en aquesta fatigosa labor. Avui la vida de l'obrér ha millorat, no molt, però, en relació amb temps pretèrits, lo suficient per a que les feines penoses no tinguin, ni a bon preu, els entusiastes d'abans. I la construcció de formiguers era una de les feines més pesades del Camp. En ple juliol o agost, amb uns rascles de llargues pues, molt pesats, aixecar terrossos secs, per a fer el formiguer, calar-hi foc després, repassar-lo i donar-li terra amb l'aixada sota un sol de justícia i amb el suplement del calor dels mateixos formiguers, era i és, en veritat, una feina d'esclaus.

El medi en què vivim s'ha declarat, doncs, contra el formiguer. Nosaltres creiem que no deu fer-se res per a reviscolar aquesta pràctica. Abans al contrari, si ens haguéssim proposat donar consells,

aconsellàriem que s'abandonés completament. Ja hem vist que tal com es considera el formiguer en nostre Camp, no té justificació possible; però, per a rebutjar-lo, hem de considerar-lo, abans, en la seva total valor.

Es el formiguer, essencialment, un mitjà per a modificar les propietats físiques de les terres argiloses. Ben coneguda és la facultat que aquestes posseeixen de fer-se impermeables. Al sotmetre-les a l'acció del calor, sofreixen un principi de vitrificació que les fa més poroses, més permeables, facilitant la infiltració d'humitat al subsol, ço que és interessantíssim; però, en nostra comarca, no abunden les terres fortament argiloses, en les que sia necessària la pràctica dels formiguers, i si alguna n'hi ha, millor és emprar la calç, per a conseguir amb major economia el mateix resultat.

També es diu, amb raó molt relativa, que el formiguer serveix per a destruir llevors i molts insectes. En efecte, si contemplem un camp de formiguers, temps ha extingits, sobre els quals hagi caigut la pluja, veurem com tota la basa, fins a mig cono la vegetació espontània és esplèndida, i solament en el vèrtex del mateix i en les seves proximitats manquen les herbes. Això vol dir, que ha sigut ben relativa l'eficàcia del foc sobre les llevors del terreny, i lo mateix podríem dir de l'acció del formiguer sobre els insectes que, casualment, es trobessin en el vèrtex del cono i que no poguessin fugir. L'aire, el gran transportador de llevors i d'insectes, passa per sobre els formiguers, fent-ne en aquests aspectes ineficaz la seva dèbil acció.

Deixem, doncs, que algún pagès que cultiva terres de secà, exclusivament, aprofiti els seus ocis de juliol i agost, el període de lleure entre les labors de la vinya de maig i juny i la recolecció en setembre, cremant els feixos de redoltes o la rama de l'olivera, però condemnem que això faci que tingui millor mitjà d'aprofitar el temps, i sobretot qui en la seva terra hi tingui abundant matèria orgànica, com en les hortes, mentre no hi sigui en quantitat excessiva, puix, com veurem en un pròxim article, serà un delicté grevíssim destruir per combustió activa aquest poderós fertilitzant de les terres.

JOSEP CAIXÉS GILABERT